

апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні [5].

Таким чином, з наведеного прикладу можна побачити, що підставою для визнання недопустимими доказів можуть бути не тільки істотні порушення прав та свобод людини, які нажалі трапляються при проведенні слідчих (розшукових) дій, а банально внаслідок неналежного процесуального оформлення прийнятого рішення у кримінальному провадженні.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 07.10.2025).

2. Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області від 50.09.2022 року у справі № 161/1614/21. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106045163#> (дата звернення 07.10.2025).

3. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 04.10.2021 року у справі №724/86/20. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100214751> (дата звернення 07.10.2025).

4. Ухвала Волинського апеляційного суду від 07 грудня 2022 року у справі № 161/1614/21. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107826655> (дата звернення 07.10.2025).

5. Ухвала Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 06 березня 2023 року у справі № 161/1614/21. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109675076> (дата звернення 07.10.2025).

Анатолій ШИЯН

старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ АДВОКАТА ПРИ НАДАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ СВІДКУ ПІД ЧАС ЙОГО ДОПИТУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Відповідно до ст. 59 Конституції України кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав [1].

Одним із постулатів цього конституційного положення є право кожного на професійну правову допомогу. Закріплений в Основному Законі нашої країни цей постулат свій подальший розвиток спочатку знайшов у рішенні Конституційного Суду України від 16 листопада 2000 року № 13-рп/2000 у справі № 1-17/2000, яким визначено, що конституційний припис «кожен є вільним у виборі захисника своїх прав» стосується не лише підозрюваного чи обвинуваченого, а й інших фізичних осіб» [2]. 30 вересня 2009 року Конституційний Суд України у своєму рішенні № 23-рп/2009 у справі № 1-23/2009 розширив це положення, зазначивши, що відповідно до Основного Закону України положення «кожен має право на правову

допомогу» (частина перша статті 59) є нормою прямої дії (частина третя статті 8) і навіть за умови, якщо це право не передбачене відповідними законами України чи іншими правовими актами, особа не може бути обмежена у його реалізації. Це стосується, зокрема, і права свідка на отримання правової допомоги під час допиту у кримінальному процесі та права особи у разі надання нею пояснень у державних органах» [3].

Зазначені положення Конституції України, а також приписи двох згаданих рішень Конституційного Суду України спонукали законодавця внести відповідні зміни і доповнення до кримінального процесуального законодавства щодо прав свідка на отримання правничої допомоги в кримінальному провадженні. Такі зміни і доповнення ще були зроблені в Кримінально-процесуальному кодексі України 1960 року (далі – КПК України 1960 року), в якому закріплено право свідка на правову допомогу від захисника як під час допиту, так і проведенні інших слідчих дій. Статусом захисника свідка переважно наділялися особи, які мали свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю в Україні та інші фахівці у галузі права, які за законом мали право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи.

Наразі слід зауважити, що КПК України 1960 року визначав права адвоката-захисника під час допиту свідка. Наразі ст. 167 цього Кодексу встановлювала, що у разі якщо свідок з'явився на допит із захисником, то захисник мав право:

- бути присутнім під час допиту;
- надавати у присутності слідчого консультації свідку, якщо фактичні обставини у справі можуть бути використані для кримінального переслідування особисто самого свідка або членів його сім'ї чи близьких родичів;
- ставити з дозволу слідчого запитання, що підлягають занесенню до протоколу допиту свідка, для уточнення і доповнення його відповідей;
- заперечувати проти незаконних дій слідчого щодо порядку проведення ним допиту з посиланням на норму закону, яка порушується, що підлягає занесенню до протоколу допиту;
- оскаржувати дії слідчого в порядку, встановленому цим Кодексом, у разі якщо з характеру і змісту питань впливає, що свідок має допитуватися як підозрюваний [4].

Станом на зараз кримінальне процесуальне законодавство України визначає різних учасників кримінального провадження, які мають право на отримання професійної правничої допомоги. Ними є підозрюваний, обвинувачений, засуджений, виправданий, потерпілий, цивільний позивач, відповідач, третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт та деякі інші. Більшість із них таку допомогу можуть отримувати лише від адвокатів. Цікавим при цьому є те, що адвокат, який надає правничу допомогу підозрюваному, обвинуваченому, засудженому, виправданому, особі, стосовно

якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особі, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадиція), іменується захисником. Той адвокат, який діє в інтересах потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт, має іншу назву – він іменується представником.

Як адвоката-захисника, так і адвоката-представника законодавець наділив певними процесуальними правами. Їх особливістю є те, що вони походять від процесуальних прав тих учасників, інтереси яких адвокати захищають або представляють. Наразі відповідними приписами КПК України визначено, що адвокат при виконанні функцій захисника підозрюваного, обвинуваченого, захист якого він здійснює, користується їх процесуальними правами, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо цими учасниками. Той адвокат, який виконує функцію представника у кримінальному провадженні, користується процесуальними права учасника, інтереси якого він представляє. Виходячи з цього, ми бачимо, що правова визначеність статусу адвоката-захисника і адвоката-представника носить відсильний характер, оскільки базується на процесуальних правах інших учасників.

Що стосується свідка, то згідно з положеннями Кримінального процесуального кодексу України 2012 року (далі – КПК України 2012 року) він також може отримувати професійну правничу допомогу. Наразі пунктом 1 частини 1 ст. 66 КПК України 2012 року визначено, що свідок має право користуватися під час давання показань та участі у проведенні інших процесуальних дій правовою допомогою адвоката, повноваження якого підтверджуються згідно з положеннями статті 50 цього Кодексу [5]. Як бачимо, особу, яка надавала правову допомогу свідку, законодавець у КПК України 1960 року називав захисником; зараз він її іменує адвокатом.

На відміну від захисника і представника згаданих вище учасників кримінального провадження, законодавець не визначає повноваження адвоката свідка. Ні стаття 66 КПК України, яка визначає права свідка, ні кримінальні процесуальні приписи, що регламентують допит свідка, жодної згадки про це не містять.

Виходячи з цього, деякі правники доходять висновку, що адвокат свідка як під час допиту, так і проведенні інших слідчих (розшукових) дій, може надавати йому лише консультативну допомогу [6, с. 101]. Видається, що така позиція є хибною і не відповідає як теорії кримінального процесу, так і реаліям практики. На наш погляд, правильною є позиція тих науковців, які стверджують, що адвокат у своїй діяльності повинен користуватися процесуальними правами свідка, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється ним безпосередньо (наприклад, давати показання) [7, с. 188–189].

Як висновок слід зазначити, що в разі участі адвоката при допиті

свідка він повинен користуватися встановленими законодавцем процесуальними правами свідка як учасника кримінального провадження. Винятком із цього загального правила є ті процесуальні права, які свідок може використовувати безпосередньо. Для законодавчого закріплення цих прав потрібно внести відповідні зміни і доповнення до положень КПК України, які регламентують процесуальний статус адвоката свідка. Обов'язковою складовою процесуальних повноважень адвоката свідка повинна бути можливість оскарження дій, рішень та бездіяльності слідчого, дізнавача чи прокурора, які стосуються порядку допиту свідка.

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР / Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, ст. 141.

2. Рішення Конституційного Суду України від 16 листопада 2000 року № 13-рп/2000 у справі за конституційним зверненням громадянина Солдатова Геннадія Івановича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України, статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України, статей 268, 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про право вільного вибору захисника). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-00#Text>.

3. Рішення Конституційного Суду України від 30 вересня 2009 року № 13-рп/2000 у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v023p710-09#Text>

4. Кримінально-процесуальний кодекс України. Затверджений Законом від 28 грудня 1960 року / Відомості Верховної Ради України, 1961, № 2, ст. 15.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. Верховна Рада України : [сайт]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-1775>

6. Удалова Л.Д., Панчук О.В. Надання свідку правової допомоги у кримінальному процесі : монографія. Київ : КНТ, 2014. 160 с.

7. Дубівка І.В. Діяльність адвоката в стадії досудового розслідування : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2017. 233 с.

Микола ЩИРУК

адвокат, здобувач наукового ступеня
кандидата юридичних наук
Науково-дослідного інституту
публічного права

РОЛЬ АДВОКАТА У ДОВЕДЕННІ ВІДСУТНОСТІ ПІДСТАВ ДЛЯ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЗА ст. 191 КК УКРАЇНИ

Сучасний етап розвитку кримінального процесуального права України характеризується активним пошуком балансу між ефективністю розслідування службових та корупційних злочинів і забезпеченням належних